

2. Про затвердження Комплексної програми реалізації на національному рівні рішень, прийнятих на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку, на 2003 – 2015 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2003 р. № 634 (втратила чинність). // Офіційний вісник України. – 2003. – № 18. – Ст. 847
3. Про схвалення Концепції національної екологічної політики України на період до 2020 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2007 р. № 880-р. // Офіційний вісник України. – 2007. - № 79. – Ст. 2961.
4. Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року: закон України від 21.12.2010 р. № 2818. // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 26. – Ст. 218.
5. Про затвердження Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011 – 2015 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.05.2011 р. № 577-р. // Урядовий кур'єр. – 2011. – № 135.
6. Про природно-заповідний фонд: закон України від 16.06.1992 р. із змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 34. – Ст. 502.
7. Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки: закон України від 21 вересня 2000 р. із змінами і доповненнями. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. - № 47. – Ст. 405.
8. Про екологічну мережу України: закон України від 24.06.2004 р. із змінами і доповненнями // Відомості Верховної ради України. – 2004. - № 45. – Ст. 502.
9. Про генеральну схему планування території України: закон України від 24.06.2004 р. // відомості Верховної Ради України. – 2002. - № 30. – Ст. 204.
10. Про затвердження методичних рекомендацій щодо розроблення регіональних та місцевих схем екомережі: наказ міністерства охорони навколишнього природного середовища № 604 від 13.11.2009 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.menr.gov.ua/.../Nakaz6042009.doc
11. Про затвердження Тимчасових методичних рекомендацій щодо розроблення схем регіональної екомережі: наказ міністерства охорони навколишнього природного середовища № 136 від 24.03.2006 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.menr.gov.ua/.../Nakaz136old.doc
12. Національна доповідь про стан формування національної екологічної мережі України за 2006–2010 роки : Міністерство екології та природних ресурсів України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.menr.gov.ua/docs/activity-protection/Ekomereja_zberjennya_bioriznomanittya_zemelni_resursi_tvarinniy_ta_roslinnyy_svit/publication/Nac_Dop_Ekomereja2010.pdf
13. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : [підручник] / Скакун О. Ф. – Х. : Консум, 2001. – 656 с.
14. Якимчук А.Ю. Екологічна мережа України: аналіз показників формування та аспекти управління // Електронне фахове видання «Державне управління: удосконалення та розвиток. - № 12, 2013 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=665>
15. Про затвердження Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств, інших органів виконавчої влади: постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.1992 р. № 731 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/731-92-%D0%BF>
16. Про затвердження Положення про Державне агентство лісових ресурсів України: постанова Кабінету Міністрів України від 21.01.2015 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/521-2014-%D0%BF>

ПОНЯТТЯ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ В СВІТЛІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ

Наливайко Л.Р.,

*(доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри загальноправових дисциплін,
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ)*

Романов М.Ю.,

*(курсант факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування,
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, член Асоціації
українських правників)*

Анотація. В статті здійснено спробу комплексного підходу до дослідження категорії транспарентності як конституційного принципу та перспективи імплементації відповідного принципу до національного законодавства України.

Ключові слова: транспарентність, прозорість, відкритість, гласність.

Анотація. В статті предпринята попытка комплексного підходу к исследованию категории транспарентности как конституционного принципа и перспективы имплементации соответствующего принципа в национальное законодательство Украины.

Ключевые слова: транспарентность, прозрачность, открытость, гласность.

In article attempt of an integrated approach to the study of transparency as a constitutional principle and perspectives of the implementation of the relevant national legislation of Ukraine.

Key words: transparency, openness, publicity, accountability.

Актуальність теми статті. Державно-правові реформи спрямовані на адаптацію сучасної України для входження у європейське співтовариство ставлять перед національною наукою ряд важливих завдань. Принцип транспарентності є однією із невід’ємних складових існування правової державності, утвердження конституціоналізму та функціонування верховенства права на європейському просторі.

З огляду на вищезазначене, перед українською вітчизняною юридичною наукою постало питання про необхідність створення наукового підґрунтя для подальшої імплементації у національне законодавство категорії «транспарентність».

Стан розробленості заявленої тематики. Відповідна категорія неодноразово ставала предметом наукових розвідок, як вітчизняних, так і зарубіжних правників, серед яких: Д. Гунін, О. Кошова, О. Кудіна, П. Манченко, Л. Наливайко, М. Пашковська, Г. Пізіна, С. Романюк, Д. Співак, О. Чепік-Трегубенко, В. Ярошенко, та ін.

Зв’язок статті з науковими програмами, планами, темами. Стаття виконана в рамках теми науково-дослідної роботи Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ «Актуальні проблеми державотворення, правотворення та правозастосування» (номер державної реєстрації (0112U003550).

Метою статті є спроба тлумачення підходів до розуміння категорії транспарентності як конституційного принципу в контексті перспективної імплементації його у національне законодавство. Поставлена мета, зумовила необхідність розв’язання ряду дослідницьких завдань, серед яких, зокрема: аналіз підходів до розуміння категорії транспарентності, узагальнення наукової тенденції до тлумачення відповідного поняття, спроба презентувати власний погляд щодо розуміння поняття транспарентності та його складових.

Виклад основного матеріалу. Термін «транспарентність», що є широко вживаним і бере свій початок з давніх-давен, має витoki в різних мовах, так, зокрема, з англійської «transparency» – прозорий [1], але загальноприйнятим вважається єдине походження відповідного поняття з латини, де «transparere» дослівно перекладається, як щось прозоре та зрозуміле [2].

Сьогодні відповідна категорія різними вченими трактується по-різному і на жаль, відсутній єдиний погляд на вказану проблематику, так на думку О.В. Кошової, в більшості документів Організації з безпеки і співробітництва в Європі термін «транспарентність» використовується безпосередньо, а в матеріалах, пов’язаних із діяльністю Європейського суду з прав людини, частіше використовується «відкритість» і «публічність» [3]. А, отже, виходячи із наведеної думки, ми можемо припустити, що термін «транспарентність» змістовно поєднує в собі вказані дві складові.

Поряд з цим, позитивною є думка про те, що принцип транспарентності, як складна теоретико-правова категорія, глибоко поринає у історію і має певні витoki, що поряд з цим мали і свої власні умови та причини, з огляду на сучасні євроінтеграційні процеси в Україні даний факт є позитивним, якщо дивитись на транспарентність крізь призму перспективи дослідження та можливої імплементації до національного законодавства з метою утвердження принципів правової держави.

Разом із вище наведеним належить зауважити на думці Д.П. Співака про те, що в світі нараховується близько 20 країн, в яких принцип транспарентності державного управління для широкого громадського контролю закріплено на рівні правової норми

спеціальним законодавством [4], що говорить про вагомість відповідного принципу та нагальну необхідність його впровадження у національне законодавство.

В російській науці, поняття транспарентності досліджується, як політичне або соціальне явище, зокрема «транспарентність політичного процесу» - є відкритістю його легальних сфер для суспільства, доступністю для громадян інформації про його цілі та шляхи їх реалізації [5].

Виходячи із такого розуміння транспарентності політичного процесу, та керуючись думкою про те, що транспарентність є базовим функціональним принципом будь-якого політичного явища його можна інтерпретувати на державно-владні, соціальні та інші відносини у суспільстві. І, виходячи із такого погляду, «транспарентність» як правова категорія – є поняттям базовим (засадничим).

Окрім того юриспруденція міжнародного рівня, як вище було зазначено, розглядає також транспарентність як соціальне явище. Стан інформованості (наявність повних, достатніх та достовірних знань) про ту чи іншу діяльність (її об'єктах чи результатах), котре дозволяло б будь-якому зацікавленому суб'єкту мати повне уявлення про неї [6].

Про такий характер відповідного терміну говорять й інші науковці, так Е. Афонін та О. Суший сходяться на думці, що «транспарентність» - це засадна властивість політичної влади, яка забезпечує розвиток демократії, громадянського суспільства шляхом відкритості дій різних гілок влади, процедури прийняття рішень та активізації громадського контролю над діяльністю органів державної влади та управління, а такі поняття, як «прозорість», «відкритість», «гласність» є певними атрибутивними ознаками (характеристиками) транспарентності [7].

Належить також цілком погодитись із думкою М. Пашковської про те, що транспарентність є засадничим поняттям, яке у собі в тісному взаємозв'язку поєднує декілька категорій, що визначають форми та способи функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування у демократичній державі [8].

Така позиція, зокрема співпадає і з поглядами С. Романюка, оскільки в сучасному людиноцентриському вимірі, та з огляду на об'єктивні обставини, транспарентність поєднує у собі такі поняття, як «прозорість», «відкритість», «гласність», «публічність», «підзвітність» та інші [9].

Проте не зважаючи на плюралізм розуміння транспарентності в аспекті засадничого поняття, існує також і протилежна думка, про відмежування всіх зазначених характеристик транспарентності, одне від одного.

Зокрема на думку В. Ярошенка відкритість на відміну від прозорості є функціональною характеристикою державної влади та виявляє ступінь безпосередньої участі громадян ,активність суспільного контролю громадян над діяльністю органів державного управління та ін. Відкритість влади означає її готовність та вміння поділитися цією владою з народом через залучення їх до процесу прийняття управлінських рішень, здійснення влади. Транспарентність (прозорість) – це обізнаність діями влади, а відкритість – це реальна можливість вплинути на її зміст [10].

Хоча з точки зору принципів верховенства права, конституціоналізму та в світлі ст. 5 Основного Закону, про те, що єдиним джерелом влади в Україні є народ розглядати відкритість влади, як готовність та вміння поділитися цією владою з народом через залучення їх до процесу прийняття управлінських рішень є апіорі неможливим.

Висновок. Отже, на підставі проаналізованих даних належить аргументувати позицію щодо поняття транспарентності як складної теоретико-правової категорії, що змістовно поєднує в собі такі поняття, як «прозорість», «відкритість», «гласність», «публічність», «підзвітність», «доступ до публічної інформації» та «участь в управлінні державними справами».

Також належить погодитись з тим, що прозорість – це обізнаність діям влади, а відкритість – це реальна можливість впливу, але із цього виходить, що керуючись напрацюваннями вчених, які уніфікують ці складові в категорію транспарентності ми,

таким чином, не просто спростимо понятійно-категоріальний апарат в сфері взаємодії громадськості та державної влади, а й відкриємо нове поле для наукової дискусії, що може сприяти розвитку демократичної та соціальної держави в Україні.

Виходячи із такого розуміння категорії транспарентності, належить зауважити, що всі її органічні складові, є не можливими одна без одної, одні є причиною інших, а інші є наслідком попередніх.

Тобто, якщо прозорість – це рівень обізнаності діям влади, а відкритість – це функціональна характеристика влади до демонстрації своєї діяльності, то ми можемо сказати, що обізнаності в діях влади не наступить, допоки влада не буде діяти відкрито.

Якщо гласність – це характеристика влади, що робить її доступною до громадського обговорення, публічність – це здатність влади виконувати свої функції перед «публікою» (тобто особами, що її обрали), а підзвітність в свою чергу є обмежувальною характеристикою влади, що відображає громадський контроль за її діяльністю, то акцентуємо увагу на тому, що саме така «публічна» діяльність влади, спричиняє громадське обговорення, а після – контроль (приводить до підзвітності).

Перспектива подальшого дослідження простягається у полі виявлення основних ознак відповідного поняття, та спробі їх тлумачення.

Список використаних джерел

1. Oxford Advanced Learner's Dictionary [Text] / ed. J.Crowther. — Oxford : Oxford University Press, 1998. — P. 1271
2. Кудіна О. А. Транспарентність влади в Україні: проблеми становлення та чинники забезпечення [Електронний ресурс] / О. А. Кудіна // Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Філософія. Соціологія. Політологія. - 2013. - Т. 21, вип. 23(4). - С. 33-38
3. Кошова О. В. Транспарентність сучасної судової влади [Електронний ресурс] / О. В. Кошова // Філософські та методологічні проблеми права. - 2015. - № 1-2. - С. 209-216
4. Співак Д. П. Інститут транспарентності у діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування [Електронний ресурс] / Д. П. Співак. // Політологічні записки. - 2011. - № 4. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Polzap_2011_4_48
5. Политическая наука: Словарь-справочник/Сост. И.И. Санжаревский. М., 2010. С. 544
6. Гунин Д.И. Транспарентность и тайна информации: теоретико-правовой аспект. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Екатеринбург, 2008. С. 12
7. Транспарентність влади в контексті європейської інтеграції України [Електронний ресурс]: консп. лекц. До короткотерм. семін. В системі підвищення кваліфікації кадрів /уклад. : Е. А. Афонін, О. В. Суший. — К. : НАДУ, 2010. — 48 с. Режим доступу : <http://lib.rada.gov.ua/static/about/text/transparentnist.pdf>
8. Пашковська М. В. Поняття транспарентності в сучасній науці «Державне управління» / М. В. Пашковська // Ефективність державного управління. – 2013. – Вип. 34. – С. 135-143.
9. Романюк С. В. Особенности демократизации политического управления в условиях глобализации: дис. ... канд. полит. наук : 23.00.04 / Романюк Сергей Васильевич. – М., 2005. – 181 с.
10. Ярошенко В. М. Транспарентність та відкритість влади як механізми становлення інституту демократичної громадянськості [Електронний ресурс] / В. М. Ярошенко // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Сер. : Політологія. - 2012. - Т. 182, Вип. 170. - С. 85-91

Nalyvayko L., M. Romanov The concept of transparency in the light of european values

State legal reforms aimed on adaptation of modern Ukraine for joining the European community put in front of the national science a number of important tasks. The principle of transparency is one of the essential elements of the existence of a legal state, approval of the Constitution and the functioning of the rule of law in the European space. The corresponding category has become the subject of scientific research of Ukrainian and foreign lawyers, including: D. Gunin, A. Koshevaya, A. Kudin, P. Manchenko L. Nalivaiko, N. Paszkowski, G. Pyzina, S. Romanyuk, D. Spivak, A. Cepik-Tregubenko, V. Yaroshenko, as well as many others.

Analyzed the data in the article give reason to argue the position on the notion of transparency as a complex theoretical and legal category, content combines concepts such as "clarity", "openness", "Glasnost", "publicity", "accountability", "Access to Public Information" and "participation in state management".

We must also agree that transparency is the awareness of the authorities' actions, and openness is a real possibility of influence, but from this it appears that following the developments of scientists that unify these components in the category of transparency, we thus do not just simplify the conceptual-categorical apparatus in the sphere of interaction of the public and government authorities, but also open a new field for scientific discussion, which may contribute to the development of a democratic and social state in Ukraine.

Based on this understanding of the category of transparency, it should be noted that all of its components are closely interlinked, some are the cause of others, while others are the result of the previous.

That is, if transparency is the level of awareness of the actions of the government, and openness is a functional feature of the authorities to demonstrate their activities, we can say that awareness of the government's actions will not come as long as the government will not act openly.

If Glasnost is the characteristic of power, which makes it available for public debate, publicity is the ability of the authorities to perform their functions to "public" (that is, persons that chose it) and accountability, in turn, is a limiting characteristic of the power, reflecting public control over its activities, focus attention on the fact that such "public" activity of the authorities, causing a public discussion, and after control (leads to accountability).

The prospect of further research extends into the field to identify the main features of the relevant concepts and try of their interpretation.

КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ «ЕКОЛОГІЧНОЇ ДЕРЖАВИ»

Павлова О.

(Національний юридичний університет ім. Я. Мудрого)

Науковий керівник – д.ю.н., професор. А.П. Гетьман

Анотація. У статті досліджено конституційні основи формування та розвитку «екологічної держави» в Україні. Визначено, що правова сутність «екологічної держави» розкривається через конституційну державу. Необхідність визначення держави екологічною, поряд із соціальною, демократичною, соціальною вбачається у актуалізації екологічних глобальних проблем.

Ключові слова: біоцентризм, громадянське суспільство, екологічна держава, екологічна криза, екоцентризм, конституційна держава.

Поняття «екологічна держава» є досить новим для сучасної теорії права, а особливо для доктрини екологічного права. Правова сутність цього поняття може бути пояснена з декількох аспектів, саме етимології, правової обґрунтованості, юридичної природи, соціальної необхідності виокремлення такої дефініції, тому дослідження цього питання є актуальним.

Глобальна екологічна криза ставить під питання ефективність сучасної політичної та правової думки, чи можуть сучасні постулати вивести з кризи світову спільноту, вона змушує брати до уваги питання довкілля в обговореннях політичної філософії. Ідея «екологічної держави» як політичного та правового поняття спрямована на забезпечення справедливості у вирішенні проблем навколишнього природного середовища, аби усі заходи, що спрямовані на його захист були виправдані. Принцип справедливості варто застосовувати і до заходів, що стосуються довкілля, оскільки сучасне покоління стає у нерозривний зв'язок з майбутніми поколіннями, через відповідальність за прийняті рішення.

Метою статті є визначення конституційних засад формування та розвитку «екологічної держави».

Глобальні екологічні проблеми нині стали політизованими, тому їх вирішення потребує правової регламентації на рівні Основного Закону. Прикладом прямого закріплення у конституціях є Конституція Чорногорії, де у ч.2 ст. 1 визначено, що «Чорногорія є громадянською, демократичною, екологічною державою, заснованою на принципах соціальної справедливості та верховенстві права [1]. У той же час у ст. 23 деталізується «екологічність» у наявності прав на безпечне довкілля, інформацію про нього та підтвердження обов'язку держави у забезпеченні цих прав. Конституції інших держав мають виключно деталізацію власної екологічної функції.

Конституція Франції є прикладом затвердження «екологічної держави» шляхом тлумачення норм, оскільки у преамбулі Конституції Франції визначено, що відповідно до ст. 34 Конституції збереження навколишнього середовища визнано одним з основних принципів. Особливістю є те, що інші права та обов'язки щодо захисту довкілля визначені окремим документом, який, відповідно до преамбули Конституції, є її невід'ємною частиною. Цим документом є Хартія навколишнього середовища 2004 року (далі – Хартія), вона містить 10 статей. Відповідно до ст. 2 Хартії кожна людина зобов'язана